

DOI: 10.31648/kpp.7385

Dominika Wtulich*

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID: 0000-0002-2648-4125

domi.wtulich@gmail.com

Znaczenie zasady *pacta sunt servanda* i dobrej wiary w prawie traktatów jako zasady ogólnej prawa uznanej przez narody cywilizowane**

Wstęp

Rozważając problematykę niniejszego artykułu, należy zapoznać się z obecnie panującymi i nieodzownymi zasadami, jakie panują w prawie międzynarodowym. Zgodnie z Deklaracją zasad prawa międzynarodowego, która dotyczy przyjaznych stosunków i współdziałania państw zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych, najistotniejszymi z zasad są zasady: powstrzymania się od groźby użycia siły lub jej użycia, samostanowienia narodów, nieingerencji w sprawy wewnętrzne, równouprawnienia, poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności, suwerennej równości państw oraz wykonywania w dobrej wierze zobowiązań zaciągniętych przez nie¹, zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych. Przepisy te określają zasady wzajemnej współpracy oraz współistnienia państw w pokoju względem siebie. Tworzą one tak zwane fundamenty prawne², które stanowią swoistą bazę dla tworzenia i stosowania prawa. Jednym z powyższych jest zasada dobrej wiary, która zawiera w sobie zasadę *pacta sunt servanda*, określając tym samym jak należy postępować przy nawiązaniu jakiegokolwiek współpracy międzynarodowej powstałej między państwami. Zasady te funkcjonują oraz

* Autorka artykułu zajęła III miejsce w Konkursie Prawa Międzynarodowego Publicznego im. Prof. dra hab. Jana Białocerkiewicza, edycja 2020/2021.

** Zgodnie z art. 38 ust 1 lit. c Statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości – formalnego źródła prawa międzynarodowego.

¹ Karta Narodów Zjednoczonych 1945, rozdział I, artykuł 2.

² Zastosowane w przenośni słowo „fundament” odnoszące się do doktryny prawa jako podstawa bieżącego prawa powodująca jego stabilność i trwałość oraz siłę by utrzymać państwa w określonych ramach.

stanowią ogólne prawa współpracy międzynarodowej państw cywilizowanych, o czym mówi art. 38 ust 1 lit. c Statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości³ (dalej jako MTS), stanowiący formalne źródło prawa. Statut MTS jest katalogiem, na podstawie którego MTS orzeka w sprawach międzynarodowych.

Czym jest zasada *pacta sunt servanda*?

Zasada *pacta sunt servanda* jest znana nie od dziś, gdyż jej rozwój sięga czasów starożytnych, kiedy to pojawiła się potrzeba ustalenia pewnych zasad służących ludziom w handlu i obrocie towarami. Jedną z nich jest właśnie wyżej wymieniona *pacta sunt servanda*. Oznacza ona z łaciny, że umów należy dotrzymywać, czyli wywiązywać się z podjętego zobowiązania. Mogła być obietnicą wykonania świadczenia, deklaracją oraz jednocześnie zapewnieniem, że osoba zobowiązana powinna ustosunkować się i spełnić dane słowo. Zasada ta była też zabezpieczeniem, że w wypadku niedopełnienia dobitego targu osoba poszkodowana mogła powołać się na to, iż moralnym jest oraz zawartym w obowiązujących zasadach dotrzymanie danej umowy. *Pacta sunt servanda* była drogowskazem dla stron umowy, według którego podmioty miały dotrzymać warunków w niej zawartych i nie szukać obejścia dla jej zastosowania. Tak jest też do dziś. Przetrwiała ona do obecnych czasów i zapewne będzie również obowiązywać jeszcze przez wiele kolejnych lat. Jest to uniwersalna zasada mówiąca o moralnym obowiązku uczciwości wobec drugiej strony, od której również oczekujemy tego samego na zasadzie dobrej wiary.

Zasada dobrej wiary a prawo traktatów

Zasada dobrej wiary to ogólna zasada prawa⁴, w związku z czym stanowi – zgodnie z art. 38 ust 1 lit. c Statutu MTS – formalne źródło prawa międzynarodowego. W praktyce oraz nauce prawa międzynarodowego określa się ją jako podstawę⁵ wszystkich praw, tzn. jest jedną z fundamentalnych zasad tworzenia i praktykowania prawa międzynarodowego⁶. Zgodnie z tą zasadą wszystkie podmioty międzynarodowego porządku

³Statut Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości, Dz.U. z 1947 r., Nr 23, poz. 90, ArsLege, <https://arslege.pl/statut-miedzynarodowego-trybunalu-sprawiedliwosci/k352/> (data dostępu: 15.06.2021).

⁴R. Kolb, *Principles as sources of international law (with special reference to good faith)*, „Netherlands International Law Review” 2006, vol. 53, no. 1, s. 17–20.

⁵E. Lis, *Zasada dobrej wiary w prawie międzynarodowym*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2016, vol. XXV/1, s. 26, za: G. Schwarzenberg, *The Fundamental Principles of International Law*, „Recueil des Cours” 1955, vol. 1, s. 326; S. Goodwin-Gill, *State Responsibility and the ‘Good Faith’ Obligation in International Law*, [w:] M. Fitzmaurice, D. Sarooshi (eds.), *Issues of State Responsibility before International Judicial Institutions*, Oxford and Portland Oregon 2004, s. 86.

⁶E. Lis, op. cit., s. 26, za: J.F. O’Connor, *Good Faith in International Law*, Dartmouth Publishing Company Limited 1991, s. 2.

prawnego⁷ są zobligowane do jej przestrzegania. Wiązą się z nią również konsekwencje równoznaczne z jej obowiązywaniem. Służy ona ustaleniu skutków prawnych zachowania się wszystkich podmiotów oraz określa ona zakres ich zobowiązań.

Pacta sunt servanda opiera się w dużej mierze na przeświadczeniu o dobrej wierze. Wyznaje się, że podmiot umowy doloży wszelkich starań, by dany alians sfinalizować oraz by wypełnić wszystkie jego postanowienia w stu procentach. Wydaje się to naturalne, że podjętych działań nie można się wyzbyć, a dopełnić. Stąd też powstała zasada dobrej wiary. W świetle tej reguły należy mieć na uwadze, że zawierana umowa czy porozumienie ma miejsce, gdyż strony wyrażają wolę⁸ podjęcia się pewnych zobowiązań, z którymi wypełnieniem się liczą. Wola ta jest wyrażana bez przymusu i świadomie, dlatego zakłada się, że zobowiązany będzie podejmować się wypełniania swych powinności zawartych w umowie na zasadzie dobrej wiary. Te dwie zasady, tj. *pacta sunt servanda* i dobrej wiary, tworzą integralną całość, fundament, zarówno w porządkach krajowych, jak i międzynarodowym. Zasady te mają zapewnić ład i porządek w zakresie zobowiązań umownych państw, zaciąganych w ramach społeczności międzynarodowej.

Czy państwa przestrzegają ustalonych zasad współzycia międzynarodowego?

Większość państw stara się utrzymywać względem siebie dobre stosunki. Zawijają sojusze, podpisują traktaty i porozumienia. Istotą wzajemnych relacji między państwami jest uzyskanie porozumienia oraz zawiązanie *pacta*, jednakże w każdego rodzaju negocjacjach państwa kierują się we wzajemnych relacjach własnymi interesami. Dlaczego więc w prawie traktatów umowy, które podpisywane są głównie, by osiągnąć względem danych podmiotów korzyści, ma być inaczej? Zasada *pacta sunt servanda* i dobrej wiary dają podstawę, by wierzyć, że porozumienie zawierane jest względem stron z jak najlepszymi intencjami. Zakładamy u stron umowy postępowanie zgodne z ich pragnieniem do bycia traktowanym przez drugą stronę, tak jak dany podmiot chciałby być traktowany. Strony obdarzają się wzajemnym zaufaniem dotyczącym wywiązania się z zawartego porozumienia. Wypełniając założenia umowy zgodnie z zasadą *pacta sunt servanda* i dobrej wiary, wyraża się prawe i czyste intencje⁹. Skoro umowa nie jest aktem jednostronnym, to z wszechobecnie postrzeganych oraz przyjętych zasad moralności i etyki strony są zobligowane do wypełniania jej postanowień.

⁷ Podmiot prawa międzynarodowego w rozumieniu uczestnika-państwa, spółki wielonarodowe, osoby fizyczne i prawne – międzynarodowego obrotu rządzonego prawem międzynarodowym, bezpośredni adresat norm prawa międzynarodowego, który z norm tego prawa bezpośrednio wywodzi o swoich uprawnieniach lub obowiązkach przewidzianych w międzynarodowym obrocie prawnym, https://www.groccusz.edu.pl/Materials/_archiwum/archiwum2012/pd_wykl_prawo_1415; http://www.groccusz.edu.pl/Materials/_archiwum/archiwum2012/pd_wykl_prawo_1415.pdf?fbclid=IwAR3RTzPu-Mre7W0qCBpsF7eVn-TQCOiRULWn-xPaUlkRE2vpJ7Ua5XbgKFqA (data dostępu: 17.12.2020).

⁸ Nieprzymuszona wola podmiotu wyrażona w sposób jasny i klarowny, zrozumiały dla stron umowy.

⁹ M. Kaldunski, *Zasada dobrej wiary w prawie międzynarodowym*, 2017, Legalis (Rozdział IV: Pozytywna zasada dobrej wiary, § 1 Wstęp, § 2 Zasada *pacta sunt servanda*).

Niemniej jednak, co jeśli ta zasada zostanie złamana? Znaczna większość państw wywiązuje się z zawartych umów, gdyż zawiera je w konkretnym celu, lecz zdarzają się wyjątki, które nie wypełniają postanowień, do których są zobowiązane. W takiej sytuacji zawarcie umowy wiąże się z pewnym ryzykiem, lecz właśnie dlatego istnieje zasada dobrej wiary i *pacta sunt servanda*. Nie bez powodu są one nieodzowną częścią prawa już od starożytności.

„Z tego względu będą realizować one uzgodnione środki w dobrej wierze i nie będą działać jednostronnie, podważając niniejsze porozumienie bez uzasadnionej przyczyny”¹⁰.

„Zatem wprowadzają w życie, w dobrej wierze, te uzgodnione środki i nie będą dokonywać jednostronnie, bez istotnej przyczyny, działań w celu podważania tego ustalenia”¹¹.

„(...) Pacta ma na celu szczególną ochronę zaufania stron i traktatów w prawie międzynarodowym. Na straży świętości traktatów i zobowiązań z nich płynących stoi również MTS, nie dopuszczając do sytuacji, w której państwo mogłoby swobodnie odrzucać zobowiązania traktatowe”¹².

Powyższe cytaty są jedynie znikomym przykładem, że w każdej umowie międzynarodowej znajduje się klauzula pozwalająca ukazać system wartości utworzony w ramach społeczności międzynarodowej. Każde z państw zobowiązane jest do przestrzegania warunków zawartych w rzeczonych umowach, a spisanie oraz zobowiązanie do ich wypełniania jest poświadczane przez przedstawicieli państw należących do wspólnoty międzynarodowej oraz przez stojący na straży tych praw oraz interesów państw i współpracy międzynarodowej Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości. Tworzy to swoiste zabezpieczenie powszechnie znanych oraz obowiązujących reguł zachowania względem podmiotów i egzekwuje ich przestrzeganie, gdyż tak jak wynika to wprost z powyższych fragmentów, umowa nie jest formą jednostronnej czynności i wymaga, by przestrzegać zasady dobrej wiary jako zasady prawości oraz odpowiedniego postępowania względem równych sobie podmiotów prawa międzynarodowego.

Zasada *pacta sunt servanda* i dobrej wiary jest bardzo istotną dla zachowania ładu i porządku przy dokonywaniu jakichkolwiek czynności między państwami, a tym samym w utrzymaniu pokoju oraz równości między podmiotami prawa międzynarodowego. Kierując się tą zasadą, państwa zobligowane są do wywiązywania się z postanowień, do których zobowiązały się, chcąc być podmiotem umów prawa międzynarodowego, równocześnie działając w zgodzie z wszechobecnymi zasadami

¹⁰ Punkt 3 Deklaracja Intencji; 2004/897/WE: Decyzja Rady z dnia 29 grudnia 2004 r. w sprawie podpisania Umowy między Wspólnotą Europejską a Księstwem Lichtensteinu ustanawiającej środki równoważne do przewidzianych w dyrektywie Rady 3003/48/WE w sprawie zatwierdzenia i podpisania towarzyszącego jej Protokołu Ustaleń.

¹¹ Punkt 4 Deklaracja Woli; 2004/911/WE: Decyzja Rady z dnia 2 czerwca 2004 r. w sprawie podpisania i zawarcia Umowy między Wspólnotą Europejską a Konfederacją szwajcarską, ustanawiającej środki równoważne środkom ustanowionym dyrektywą Rady 2003/48/WE w sprawie opodatkowania dochodów z oszczędności w formie wypłacanych odsetek i towarzyszącego jej Protokołu ustaleń.

¹² M. Kałuński, op. cit.

współżycia społecznego. Niemniej jednak, odchodząc od tej zasady dla indywidualnych korzyści, mogą spowodować konflikty, które przekładać się będą na wrogość oraz nieufność względem siebie i tym samym na zerwanie międzynarodowej współpracy i pokoju. Pragnąc korzyści „dla siebie”, państwa zaczynają odchodzić od moralności i jako wynik tych działań następuje zachwianie wspomnianych kluczowych zasad. Rządzący zaczynają być zaślepieni, czego skutkiem jest tragiczny rozwój sytuacji, rozpad społeczności międzynarodowej tj. konflikt na arenie międzynarodowej. Dobrym przykładem takiego podmiotu jest Korea Północna¹³, która nie zważa na resztę państw przy podejmowaniu kroków dotyczących wciąż rozwijającego się koreańskiego programu jądrowego. Rządzący¹⁴ realizują partykularny interes Korei Północnej, gdyż łamią ustalenia obowiązujące w prawie publicznym międzynarodowym wszystkie jego podmioty i stwarzają tym samym podziały wśród jego członków. Z pozoru przedstawioną sytuację przyrównać można do funkcjonowania każdej pospolitej rodziny i znanych nam dobrze podstawowych wartości. Porównanie to idealnie oddaje istotę zasad dobrej wiary oraz *pacta sunt servanda*, gdyż w prosty sposób przedstawiony jest tu mechanizm zależności między jednostką a organizmem, jakim jest rodzina, to jest w przełożeniu na „język międzynarodowy”, materiałą jaką tworzymy razem w prawie traktatów. Wszystkie państwa winny się wspierać tak, jak w rodzinie. Powinny dążyć do kompromisów oraz do przestrzegania reguł prawości, wzajemnego zaufania i przede wszystkim szacunku względem drugiego podmiotu.

Plan idealny czy zwykła utopia?

Obie reguły reprezentują swego rodzaju pogląd utopijny¹⁵. Zasada *pacta sunt servanda* i dobrej wiary jak najbardziej funkcjonuje w prawie międzynarodowym publicznym. Nie zmienia to jednak faktu, że jej zastosowanie nie jest w pełni niezawodne. Zawsze znajdzie się ktoś, kto przejawia cechy człowieka słabego¹⁶. Burzy on tym samym – będąc podmiotem prawa międzynarodowego – jego wartości, na których się opiera oraz międzynarodowe wsparcie i zrozumienie. Niszcząc idee współpracy i nie licząc się z dobrem ogółu, lecz z dobrem jedynie dotyczących jego interesów, może złamać postanowienia traktatu i tym samym poświadczyć, że świat nie jest idealny, a obie wyżej wspomniane zasady mają moc sprawczą jedynie wtedy,

¹³Rozpoczęcie programu jądrowego przez KRLD – J. Kulikowska-Kulesza, M. Ziemblicki, *Sankcje UE wobec koreańskiej republiki ludowo-demokratycznej w latach 2006–2017*, [w:] R. Kordonski, A. Kordonska, Ł. Muszyński (red.), *Kontynent europejski wobec wyzwań współczesności*, t. 2, Lwów–Olsztyn 2017.

¹⁴„Rządzący” w rozumieniu ustroju dyktatury, tj. osoby dyktatora i systemu jednopartyjnego jako ogółu osób odpowiedzialnych za podejmowanie decyzji oraz kierowanie krajem i jego interesami.

¹⁵Utopia jako świat nieosiągalny i doskonały o idealnym ustroju państwa, którego zwykły człowiek nie jest w stanie stworzyć, gdyż posiada wady takie jak zazdrość, egoizm, pychę, indywidualność; trudność wpaśowania w doskonały schemat etc., szerzej opisane w dziele „Utopia” Tomasza Morusa.

¹⁶Człowiek słaby w rozumieniu człowieka ugiętego pod ludzkimi pokusami, brak liczenia się z konsekwencjami swoich czynów, egoizm etc.

gdy podmiot danej umowy zastosuje się do nich¹⁷. Wiadomym jest, że nigdy nie będzie stuprocentowej pewności dotyczącej intencji podmiotów traktatów, jednakże po to zostały stworzone obie te zasady, by zagwarantować stronom wypełnienie zobowiązań, których się podjęły.

Złamanie zasady *pacta sunt servanda* i konsekwencje z tym związane

Zasady te mogą być postrzegane z dwóch perspektyw. Pierwszą jest ta, w której podmiot z góry zakłada, że zawarcie traktatu nie będzie go zobowiązywać do wykonywania postanowień w nim zawartych, oraz druga, która mówi o nieoczekiwanym przebiegu wydarzeń. W obu aspektach mamy do czynienia ze złamaniem zasad dobrej wiary i *pacta sunt servanda*.

Sprzeczność w pierwszym wypadku wynika, niestety, z celowości czynu, który skutkuje niewypełnieniem zawartych postanowień. Zostają wtedy nałożone różnego rodzaju środki przymusu wypełnienia podjętego zobowiązania w postaci represaliów, retorsji, środków zaradczych, odwetowych, zerwania stosunków dyplomatycznych oraz nałożenia sankcji. Jest to swoista forma walki z „nieposłuszeństwem” wobec obowiązujących zasad prawa międzynarodowego publicznego. By zapobiec późniejszym ewentualnym rozczarowaniom, wszystkie umowy, które zostaną zawarte, mogą być chronione poprzez warunek ich unieważnienia lub nałożenia takowej sankcji. W prawie traktatów dopuszczalna jest i miała miejsce zmodyfikowana procedura, zarówno ustalania, jak i wymierzania negatywnych konsekwencji, które polegają na określeniu oraz wartościowaniu dóbr, które są prawnie chronione i jednocześnie zostały naruszone, dopiero w akcie stosowania prawa¹⁸. Zły zamiar, który opiera się na próbie obejścia ustanowionych zasad oraz na chęci uzyskania wyłącznie korzyści z danej umowy, zostaje poddany środkom niwelującym jego działania poprzez nacisk ze strony państw na dopełnienie postanowień zawartych w konkretnej umowie międzynarodowej.

Drugą rozpatrywaną sytuacją, która godzi w działanie zasad dobrej wiary i *pacta sunt servanda*, jest wspomniany wyżej nieoczekiwany zwrot akcji, tj. klauzula *rebus sic stantibus*. Klauzula ta dla wspomnianych zasad stanowi o nadzwyczajnej zmianie stosunków względem podmiotów traktatu oraz umożliwia ona zmianę postanowień umowy jako wynik niefortunnego obrotu spraw. Nieprzewidziana zmiana okoliczności po zawarciu umowy upoważnia dany podmiot do żądania zmiany. Mimo iż reguła *pacta sunt servanda* nakazuje dotrzymywać przedsięwziętych umów, to jednak klauzula ta jest jedynym prawnie legalnym wyjątkiem umożliwiającym modyfikację danego

¹⁷Wyrażona wola przestrzegania postanowień traktatów oraz umów będzie zależeć od podmiotu, który nie może zostać przymuszony i ograniczony w jej swobodnym wyrażeniu.

¹⁸Dzięki takim rozwiązaniom przyjęcie przez Komisję Prawa Międzynarodowego „Draft articles of States for Internationally Wrongful Acts, with commentaries” 2001 stało się możliwe, http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf (data dostępu: 18.12.2020).

zobowiązania już po jego zatwierdzeniu. Jest to swego rodzaju złamanie obowiązujących zasad w prawie międzynarodowym publicznym, ale też i reguła, która stanowi dla podmiotów możliwość wyegzekwowania swoich należności. Każda umowa opiera się na negocjacji jej warunków oraz na obustronnym ich zatwierdzeniu. W tym wypadku nowe postanowienia powstałe po zastosowaniu klauzuli również muszą zostać zatwierdzone przez tzw. stronę poszkodowaną. Dobra wiara pozwala tu na założenie, że państwa będą względem siebie honorowe i nie będą dążyć do wywołania szkody u opozycji kosztem zaspokojenia wyłącznie swoich potrzeb.

Pytanie już co prawda wydawać się będzie retorycznym, lecz jaki byłby w ogóle cel zawarcia danego traktatu z wcześniejszym już założeniem, iż nie wykona się jego postanowień? Otóż dzięki tym dwóm zasadom i obowiązującym regułom moralności wiemy, że nawet chęć uzyskania wyłącznie korzyści na rzecz swojego państwa oraz realizacja egoistycznych pobudek nie doprowadzą do zamierzonego celu. Traktaty między podmiotami prawa międzynarodowego są chronione przez reguły prawa traktatowego. Każda próba lub czyn, który ma na celu zachwianie dążenia do uzyskania ładu i wzajemnego funkcjonowania państw w pokoju, jest niwelowana przez pozostałe państwa i jako ostateczność podjętych ku temu działań surowo karana. Łamanie danych zasad i przykładowe sankcje nakładane na kraje je lekceważące są formą zastosowania aparatu przymusu, by wyegzekwować zastosowanie się do reguł zawartych w Konwencji o prawie traktatów. Zastosowane środki służą wymuszeniu stosowania się do reguły *pacta sunt servanda*, a w konsekwencji i tak podmiot zobligowany jest do zaspokojenia działań, do których zobowiązał się na mocy umowy międzynarodowej.

Jako podsumowanie znaczenia zasad dobrej wiary i *pacta sunt servanda* będzie stwierdzenie, że są one zasadą „wszystko albo nic”. Nie można tu mówić o stosowaniu się do obowiązujących reguł połowicznie. Nie miałyby to też większego sensu zarówno dla wszystkich podmiotów danego zobowiązania, tak więc mimo wszystko zasady dobrej wiary i *pacta sunt servanda* nie tylko obowiązują w prawie międzynarodowym publicznym, ale – jak już wielokrotnie stwierdzono – stanowią jego nieodzowną część oraz filar do zastosowania wszystkich obowiązujących tam reguł. Na ich podstawie zostało oparte i stworzone prawo o stosunkach międzynarodowych oraz podstawy do jego właściwego rozumienia, stosowania oraz egzekwowania.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Goodwin-Gill S., *State Responsibility and the 'Good Faith' Obligation in International Law*, [w:] M. Fitzmaurice, D. Sarooshi (eds.), *Issues of State Responsibility before International Judicial Institutions*, Oxford and Portland Oregon 2004.
- Kalduński M., *Zasada dobrej wiary w prawie międzynarodowym*, 2017, Legalis.
- Kolb R., *Principles as sources of international law (with special reference to good faith)*, „Netherlands International Law Review” 2006, vol. 53, no. 1.
- Kulikowska-Kulesza J., Ziemblicki M., *Sankcje UE wobec koreańskiej republiki ludowo-demokratycznej w latach 2006–2017*, [w:] R. Kordonski, A. Kordonska, Ł. Muszyński (red.), *Kontynent europejski wobec wyzwań współczesności*, t. 2, Lwów–Olsztyn 2017.
- Lis E., *Zasada dobrej wiary w prawie międzynarodowym*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2016, vol. XXV/1.
- O'Connor J.F., *Good Faith in International Law*, Dartmouth Publishing Company Limited 1991.
- Schwarzenberg G., *The Fundamental Principles of International Law*, „Recueil des Cours” 1955, vol. 1.

Akty prawne

- Decyzja Rady z dnia 2 czerwca 2004 r. w sprawie podpisania i zawarcia Umowy między Wspólnotą Europejską a Konfederacją szwajcarską, ustanawiającej środki równoważne środkom ustanowionym dyrektywą Rady 2003/48/WE w sprawie opodatkowania dochodów z oszczędności w formie wypłacanych odsetek i towarzyszącego jej Protokołu ustaleń.
- Decyzja Rady z dnia 29 grudnia 2004 r. w sprawie podpisania Umowy między Wspólnotą Europejską a Księstwem Lichtensteinu ustanawiającej środki równoważne do przewidzianych w dyrektywie Rady 3003/48/WE w sprawie zatwierdzenia i podpisania towarzyszącego jej Protokołu Ustaleń.
- Statut Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości (Dz.U. z 1947 r., Nr 23, poz. 90).

Źródła internetowe

- http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf.
- http://www.grocjusz.edu.pl/Materials/_archiwum/archiwum2012/pd_wykl_prawo_1415.
- http://www.grocjusz.edu.pl/Materials/_archiwum/archiwum2012/pd_wykl_prawo_1415.pdf?fbclid=IwAR3RTzPu-Mre7WOqCBpsF7eVnTQCOiRULWn-xPaUIkRE2vpJ7Ua5XbgKFqA.

The importance of the principle of *pacta sunt servanda* and good faith in the law of treaties

Summary

The purpose of this article is to analyze and present one of key principles of international law. Presentation of the principle of good faith and the principle of *pacta sunt servanda* as one of the pillars of treaty rights and as a form of one of the first principles of ancient commerce raised the question of legitimacy of creating and developing these principles and keeping them in an almost invariable form until now. Considering the rather imprecise form and the extensive possibility of understanding the concept of “good faith”, the author has attempted to define and stabilize this unit in the current law of treaties. She refers to the principles of social coexistence while considering the possibility of applying these principles unwaveringly in the present world. She also tries to anticipate the possible consequences of not respecting these rules.

Key words: *pacta sunt servanda*, good faith, the law of treaties, international law, foundations of international law, principles of treaty law